

چالشهای تربیتی مادران در عصر جهانی سازی

شهلا چراغلو^۱

چکیده

تحقیق حاضر به چالش های تربیتی مادران در عصر جهانی سازی پرداخته است. جهانی سازی به معنی فرو ریختن مرزها و فراتر رفتن از آن در سطح اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی دامنه ی فرایند جهانی سازی آنقدر وسیع هست که تمام شیئون زندگی بشر را تحت تاثیر قرار داده و نهاد خانواده به ویژه مادران را با چالش تربیتی جدی در حوزه های رفتاری و روانشناختی روبرو ساخته است. امروزه جهان در وضعیتی نیست که بتوان بدون ارتباط سنجیده با دیگران به حیات رو به رشد خود ادامه داد، مسئله اصلی این است که در بحبوحه جهانی سازی و فشارهای بین المللی ناشی از آن مادران بتوانند بر این چالشها آگاهی یافته و راه برون رفت را پیدا کنند. این نوشتار به روش توصیفی تحلیلی و مراجعه به منابع نوشتاری گردآوری شده است و با توجه به مطالعات انجام شده مشخص می شود که تا حدود زیادی بین اختلالات رفتاری و روانشناختی مادر و فرزندان در عصر حاضر رابطه ی مستقیم وجود دارد. برای داشتن زندگی سالم در عصر جهانی سازی مادران با تربیت کردن خود طبق عقاید و فرهنگ بومی خود به تربیت فرزندان بپردازند.

واژگان کلیدی: عصر جهانی سازی، چالشهای تربیت، مادران

^۱- طلبه سطح دو، حوزه کوثر، فردیس

مقدمه

جهانی شدن فرایندی است که در آن تعامل و ارتباطات بین مردم، شرکت‌ها، دولت‌ها و سازمان‌های مختلف در سطح جهان صورت می‌گیرد که منجر به افزایش تجارت بین‌المللی ارتباطات سراسری تبادل فرهنگی و تکنولوژی و ادغام بازارهای جهانی شده است، این فرایند نقش مهمی در تغییرات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جوامع جهانی ایفا می‌کند. جهانی شدن هم نقش مثبت و هم نقش منفی دارد؛ از یک سو به توسعه اقتصادی و افزایش فرصت‌های شغلی تبادل فرهنگی و همکاری بین کشورها شده است و از طرفی منجر به نابرابری اقتصادی اجتماعی و فرهنگی و نابودی محیط زیست و فقدان هویت محلی و فرهنگی شده است.

با گسترش فناوری و ارتباطات، جهان به سرعت تغییر کرده، این تغییرات تأثیر بسزایی بر زندگی خانواده‌ها به خصوص در امر تربیت داشته که منجر به یک چالش شده است، از جمله آن‌طور فناوری است که در آن رسانه‌های اجتماعی و دستگاه‌های هوشمند علاوه بر آنکه یک منبع آموزشی و اطلاعاتی مفید برای فرزندان به شمار می‌آیند، نگرانی‌های امنیتی و منفی آن هم در صورت درست استفاده نکردن قابل چشم‌پوشی نیست. با توجه به تغییرات اجتماعی که جهانی سازی به وجود آورده تصمیم‌گیری مادران در امور مختلف برای تربیت فرزندان خود دچار اختلال شده است. همچنین در مورد فرهنگ، مادران با چند فرهنگی، تضاد و تقابل فرهنگی و زبانی روبرو هستند که نیازمند تلاش و تحمل و آگاهی است که فرزندان در فرهنگ‌های دیگر کشورها هضم نشوند. علاوه بر این‌ها در این عصر فشار اقتصادی مضاعفی که تحمیل شده مادران باید با چالش‌های مالی و کار و خانواده همزمان مقابله کنند همین امر موجب نارضایتی و استرس شده و تمرکز آنها برای بدست آوردن راهکار مناسب برهم می‌زند.

این تحقیق به تغییرات جهانی و تأثیرات آن بر زندگی مادران و چالش‌های تربیتی در حوزه اختلالات رفتاری و روانشناختی در عصر جهانی سازی پرداخته است.

در دهه‌ی اخیر مطالعات زیادی در مورد جهانی سازی و سرمایه‌های اجتماعی از جمله مادران که تربیت آینده‌سازان هر جامعه بر عهده‌ی آنهاست صورت گرفته که در هر کدام از این پژوهش‌ها به جنبه‌ای از جنبه‌های این سرمایه عظیم پرداخته شده است، اما هیچ پژوهشی در مورد چالش‌های تربیتی مادران در عصر جهانی سازی صورت نگرفته است. از جمله‌ی تحقیقاتی که در زمینه جهانی سازی و زنان صورت گرفته عبارتند از:

کتاب تقویت خانواده و آسیب‌شناسی آن، این اثر، مجموعه سخنرانی‌ها و پژوهش‌هایی است که گروه روان‌شناسی مؤسسه آموزشی - پژوهشی امام خمینی رحمه الله با همکاری پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، در همایش تقویت نظام خانواده و آسیب‌شناسی آن، برای شناسایی

آفات و مشکلات نظام خانواده انجام داده اند. مطالب این مجموعه، در سه بخش کلی «جایگاه و نقش خانواده در رشد فردی و اجتماعی»، «راهکارهای تقویت نظام خانواده» و «آسیب شناسی نظام خانواده» گرد آمده است. هیچ کدام از این پژوهش ها به چالشهای تربیتی مادران در عصر جهانی سازی نپرداخته است.

کتاب پیامدهای مدرنیت نوشته ی گیدنز که در آن از هردو جنبه ی خوش بینانه و بدبینانه ی زندگی در جوامع مدرن و دوران کنونی پرده برداری می کند.

مقاله ، جهانی شدن و حقوق زنان فرصت ها و چالش ها ، محمد تقی رفیعی ، مجید دباغی ، فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن ، سال پنجم ، شماره چهار دهم ، ۱۳۹۳، در این مقاله به بیشتر به نظریه های نظریه پردازان جهانی سازی در مورد حقوق خود زنان پرداخته است . بحثی در مورد چالشهای تربیتی نکرده است .

مقاله جهانی شدن و بحران مادری، دکتر حلیمه عنایت ، مرضیه مردانی ، فصلنامه علمی تخصصی ، پژوهش نامه سال اول پیش شماره دوم شماره ۹۱، در این تحقیق به این موضوع پرداخته شده که با توجه به فرصت هایی که جهانی شدن برای زنان به وجود آورده چگونه نقش مادری را با بحران و چالش ها مواجه ساخته مثل دغدغه ی ازدواج زنان ، مادر شدن ، فاصله ی بین فرزندان ، انتخاب همسر ، آزادی عمل بین نقش مادر امروزی درگیر فرایند جهانی سازی با مادر سنتی ، آنها در پی انکار نقش های پیشین مادریشان هستند. صحبتی از چالش تربیتی در این مقاله نیامده است.

مقاله فرصت ها و چالش های جهانی شدن بر تحولات ساختاری خانواده با تاکید بر نقش زنان ، ملیحه بنایی ، ششمین کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی خرداد ۱۳۹۸، در این مقاله به تعارض خانواده سنتی با خانواده معاصر ایرانی و تغییراتی که در فرایند جهانی شدن تجربه خواهند کرد و چالش ها و فرصت های آن هدف اصلی مقاله است. به چالش تربیتی اشاره نشده است. در این نوشتار به اختلالات رفتاری از قبیل فرد گرایی . پرخاشگری . بی مسئولیتی . بلوغ زودرس و همچنین اختلالات روانشناختی اضطراب . افسردگی . همجنس خواهی . همبازی . بی معنایی پرااخته شده است.

۱-تعریف واژگان

قبل از ورود به بحث اصلی لازم است واژگان جهانی سازی ، خانواده، تربیت تعریف گردد تا مخاطب برداشت درستی از واژگان تحقیق داشته باشد.

۱-۱-تربیت

«تربیت» در لغت به معنی نشو و نمادادن، زیاد کردن، برکشیدن و مرغوب یا قیمتی ساختن^۱ است و

^۱-دهخدا ، لغت نامه دهخدا، ص ۵۷۷۸

اغلب بر فراهم کردن زمینه رشد استعدادهای آدمی دلالت می‌کند. این واژه از ریشه «رَبُّو» به معنی زیادت، فزونی، رشد و برآمدن، گرفته شده است.^۱ راغب اصفهانی می‌نویسد: رُب در اصل به معنی تربیت و پرورش است؛ یعنی ایجاد کردن حالتی پس از حالت دیگر در چیزی تا به حد نهایی، تمام و کمال خود برسد. آنچه در تربیت روی می‌دهد، همین مفهوم است و البته نقش ایجاد در تربیت از آن «رب‌العالمین» است و جز او همگی واسطه‌اند؛ بنابراین تربیت رفع موانع و ایجاد مقتضیات است تا استعدادهای انسان از قوه به فعل درآید و شکوفا شود و چون در تربیت اسلامی، مقصد و مقصود «کمال مطلق» است، می‌توان تربیت را چنین تعریف کرد: «رفع موانع موجود و ایجاد مقتضیات برای آنکه استعدادهای انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود»^۲. به عبارت دیگر، تربیت «فراهم ساختن زمینه‌ها و عوامل برای شکوفایی استعدادهای بالقوه انسان در جهت الهی شدن است»^۳.

با در نظر گرفتن مفهوم لغوی، می‌توان تربیت را این‌گونه تعریف کرد: تربیت عبارت است از انتخاب رفتار و گفتار مناسب، ایجاد شرایط و عوامل لازم و کمک به شخص مورد تربیت، تا بتواند استعدادهای نهفته‌اش را در تمام ابعاد وجودی خویش به‌طور هماهنگ پرورش داده و شکوفا سازد و به‌سوی هدف و کمال مطلوب، به تدریج حرکت کند.

از منظر شهید مطهری تربیت عبارت است از: «پرورش دادن، یعنی استعدادهای درونی را که بالقوه در یک شیء موجود است به فعلیت درآوردن و پروردن. بنابراین با صنعت = «ساختن» به معنی اینکه شیء یا اشیایی را تحت یک نوع پیراستن‌ها و آراستن‌ها قرار می‌دهند و یا اجزاء و اشیایی را با هم ترکیب می‌کنند و نظمی میان‌شان برقرار می‌سازند، متفاوت است.»

۱-۲- تعریف واژه جهانی سازی

جهانی سازی عبارت است فرایند فشردگی زمین و فضا که به واسطه ی آن، مردم دنیا کم و بیش و به صورتی نسبتاً آگاهانه در جامعه ای واحد ادغام می شوند . مصادیق این فرایند عبارتند از : کاهش هزینه هایی که مکان . زمان و فضا بر ارتباطات و حمل نقل تحمیل می کنند . فرسایش وابستگی متقابل انسانها . همسانی ساختاری و نهادی جوامع مختلف^۴ بر اساس این تعریف . فرایند جهانی شدن نه مثبت نه منفی است . جهانی شدن نوعی انطباق است و به توان کشورها به شرایط جدید وابسته است که در این شبکه ی پیچیده وارد شده و خود را انطباق دهند . شرط ورود توانایی و آمادگی رقابت

^۱ - اصفهانی، مفردات فی القرآن، ص ۱۸۷

^۲ - تهرانی، چ ۱۳۷۷ پیشین، ص ۲۲

^۳ - آشتیانی، چ ۱۳۷۷، ص ۳۲

^۴ - گل محمدی، جهانی شدن و فرهنگ هویت، ص ۱۱-۱۲

است^۱ جهانی شدن خواه به عنوان یک فرایند غیر قابل اجتناب^۲ و خواه به عنوان یک پروژه ی از پیش طراحی شده برای رسیدن به اهدافی خاص^۳ پدیده ای است که د دوران کنونی بر تمامی جنبه های زندگی انسان معاصر عصر گذاشته و تحولاتی را در آنها به وجود آورده به گونه ای که هیچ یک از نهادهای جامعه. مانند اقتصاد. سیاست . دین . خانواده و فرهنگ. از تغییراتی که بر اثر این پدیده به وجود آمده بی نصیب نمانده اند. جهانی شدن حرکت و تغییری است که حامل تاثیرات و پیامدهای مثبت و منفی زیادی برای جوامع است . ارزشهای سنتی و هنجارهای قدیمی در صورتی که نتوانند با ابزارها و روش های جدید و عقلانی به نسل جدید انتقال یابند کارایی خود را از دست خواهند داد. دگرگونی ها و تحولات عمیقی که در عصر جهانی سازی اتفاق افتاد است نه تنها ابزار و روش ها و برنامه ها را دچار تغییر تحول کرده بلکه فکر و نگرش انسانها به خود و جهان اطراف را متحول ساخته است. این تغییرات تمام ابعاد زندگی انسانها از جمله تعلیم و تربیت را تحت تأثیر خود قرار داده است. مسئله اصلی این است که آیا خانواده قدرت مقابله با این حجم از تغییر و تحول را دارد یا نه ؟ هر نهادی مخصوصا خانواده که تربیت اصلی افراد در آن شکل می گیرد و مادر در این امر نقش اساسی را ایفا می کند ، اول اینکه توانایی خودش در مواجهه با خطرات رفتاری و روانی این پدیده بالا برده تا دچار این اختلالات نشود که تأثیر مستقیم در تربیت فرزندان خود میگذارد و پیش بینی کند خطرات احتمالی را اگر این تغییرات را پیش بینی کنند ، می توانند در راستای تغییرات در خود تغییر ایجاد کرده و در مسیر بالندگی و رشد حرکت کنند. عدم پیش بینی مادر را بی سلاح خواهد کرد، وقتی با تغییرات که ناگهانی اتفاق می افتد روبرو می شود به جای حرکت ، سکون و به جای تعامل ، تقابل و فرار را بر میگزیند. با توجه به اینکه زنان در عصر جهانی سازی پی احقاق حق خود از خانواده و جامعه برآمده اند و به اشتغال و تحصیل پرداخته وارد فضای رسانه و ارتباطات مجازی شده اند همین امر در چگونگی ارتباط گیری با فرزندان تغییرات بنیادی در نظام ارزشی خانوادگی ایجاد کرده است. افزون بر این مسئله هر کدام از افراد خانواده نیز درگیر مسائل جهانی سازی تحولات ناشی از آن شده اند ، همه ی این عوامل باعث شده تا خانواده به جای طی کردن مسیر تعالی و پیشرفت درگیر مسائل درونی خود باشد ، با توجه به این توضیحات برای خانواده در رأس آن مادر که درگیر تربیت فرزندان هست ، ضرورت دارد مطابق چالش هایی که در برابرش ایجاد شده دانش افزایی و مهارت آموزی را در خویش به عنوان یک قاعده بپذیرد اما تا زمانی که شناختی نسبت به چالش ها و تغییرات نداشته باشد قدرت

^۱ - سریع القلم، ایران و جهانی شدن چالشها و راه حل ها، ص ۴۶

^۲ - اخوان زنجان ، جهانی شدن و سیاست خارجی، ص ۲۷

^۳ - نقیب السادات ، جهانی سازی ، ص ۳۳

از جمله چالش های مهم در جهان امروز که هم مادر هم فرزند هر کدام نسبت به موقعیت خود دچار هست، شیوع افسردگی و اضطراب است. بر اساس آمارها، این دو اختلال روحی به طور گسترده ای در سطح جهانی شیوع دارند و تأثیرات عمده ای روی سلامت جسمی و ذهنی افراد دارند. یکی از علل مهم شیوع این اختلالات در جهان، فشارهای روزمره زندگی است. فشارهای مالی، کاری، خانوادگی و اجتماعی باعث استرس و اضطراب در افراد می شوند و می توانند به ظهور افسردگی و اضطراب کمک کنند. اساسا اضطراب محصول یک عامل مشخص نیست بلکه برآیند مجموعه ای از زمینه ها عوامل و محیط های فرهنگی اجتماعی، البته ممکن است عامل خاصی موجب بروز اضطراب شود اما لزوما بر عامل خاص نمی توان پا فشاری کرد.^۱

. مادران به نسبت فعالیت اجتماعی خودشان سهمی از این اضطراب دارند که نا خواسته با توجه به تحقیقات انجام شده آن را به محیط خانه و فرزندان منتقل می کنند. فرزندان هم در نبود والدین برای پر کردن اوقات خود به بازی های اینترنتی ترسناک رو آورده که طبق گزارشات انجام شده . تاثیر مهم فیلم های ترسناک اضطراب است.^۲

۵- افسردگی

افسردگی حالتی خلقی شامل بی حوصلگی و گریز از فعالیت یا بی علاقه ای و بی میلی است و می تواند بر افکار، رفتار، احساسات و خوشی و تندرستی یک فرد تأثیر بگذارد. و همچنین گفت وگوهای ذهنی به وجود می آورد.^۳

بر اساس گفته های دنیل گلמן روانشناس، انسانهای امروز نسبت به نسل پیشین افسردگی شدید تری را تجربه می کنند که این افسردگی با پیشرفتهای تکنولوژیکی ارتباطی مستقیم دارد با ادامه نفوذ تلفنهای، رایانه ها و اینترنت در زندگی انسان، وابستگی های متعددی از قبیل کنترل دائمی نامه های الکترونیکی و پیامهای اینترنتی، به روز کردن فیس بوک، مای اسپیس، و پروفایل LinkedIn برای انسان به وجود آمده است. گلמן معتقد است انسانهای نسل امروز خوابگردهایی هستند که تکنولوژی تأثیر شگرفی بر روی سلامتی و خوشی آنها گذاشته است و انسانها باید هر چه زودتر از این سلطه تکنولوژیکی جلوگیری کنند. نگرانی مادران در عصر حاضر افسردگی نوجوانان و چگونگی برخورد با این موضوع است. با توجه به تحقیق ها و پژوهش هایی که در این زمینه وجود دارد افسردگی در نوجوانان علت خاصی ندارد و معمولا در سنین نوجوانی نمایان می شود. عوامل بیولوژیکی، زیست محیطی، استعداد ژنتیکی و روانی از جمله مهم ترین عوامل در بروز افسردگی در نوجوانان می باشد. اما

^۱ - سیلی، فشار زندگی نیویورک

^۲ - نامدار، سایت آرامش زندگی

^۳ NIMH"Depression".www.nimh.nih.gov

در همین حال عوامل محیطی، طلاق، از دست دادن، درگیری و دعوای خانوادگی و عدم حمایت عاطفی می تواند سبب بروز افسردگی شود^۱

از مهم ترین نیاز های اصلی در نوجوانان در این سن جذب محبت و توجه از سوی اطرافیان می باشد. این احتمال وجود دارد که نوجوانان به هر دلیلی مورد بی توجهی والدین و اطرافیان قرار بگیرند که خود این موارد می تواند در به وجود آمدن این بیماری روانی در نوجوان تاثیر گذار باشد. این امر توجه آگاهانه و مسولانه مادر را طلب میکند چرا که تحقیقات نشان داده اند که ابتلا به افسردگی در دوره های کودکی و نوجوانی با افسردگی عودکننده در دوره بزرگسالی همبستگی مثبت دارد.^۲ هم ابتلایی با اختلالات نافرمانی مقابله ای، اضطراب و وابستگی به مواد، احتمالاً نقش میانجی بین افسردگی نوجوانی و میانسالی را ایفا می کنند. این اواخر علاوه بر طبیعی بودن افسردگی در نوجوانی شبکه های اجتماعی و اینترنت مزید بر علت بوده . در سراسر دنیا مردم از اینترنت و رسانه ها به عنوان وسیله ای برای معرفی خود، ایجاد و حفظ ارتباط با دیگران، یافتن اطلاعات، خرید و فروش محصولات، تماشای نمایش های تلویزیونی، یافتن همسر، جست و جوی سرگرمی و مشارکت در مسائل سیاسی استفاده می کنند.^۳ گرچه فناوری های جدید توانسته اند جامعه را متحول کنند، اما نگرانی هایی در مورد پیامدهای فیزیکی، اجتماعی و روانی آن ها وجود دارد.^۴

استفاده از رسانه های اجتماعی در سراسر جهان، به ویژه در میان کودکان و نوجوانان شایع است، به طوری که می توان گفت نسل کودک و نوجوان امروز در محیط دیجیتالی احاطه و در آن غوطه ور شده اند. رسانه های الکترونیک مانند تلفن های همراه، کنسول بازی های ویدئویی، دستگاه پخش ویدئو، تلویزیون، پخش کننده های صوتی، رایانه ها، تبلت ها، که روز به روز سبک تر و حمل آن ها راحت تر شده و استفاده از آن ها هیچ محدودیت زمانی و مکانی ندارد، بخش قابل توجهی از زندگی روزمره را به خود اختصاص داده اند.^۵

نتیجه

چالش های تربیتی مادران در عصر حاضر یکی از دغدغه های جامعه است. با گسترش فناوری و ارتباطات، جهان به سرعت تغییر کرده، این تغییرات تأثیر بسزایی بر زندگی خانواده ها به خصوص در امر تربیت داشته که منجر به یک چالش شده است، از جمله ی آن تطور فناوری ست که در آن

^۱ - برگرفته از مقالات افسردگی

^۲ - منجمی، مقاله رابطه صفات شخصیتی والدیت با نوع اختلالات رفتاری کودکان، ص ۴

^۳ - مقاله، وصال، رحیمی،، تأثیر استفاده از رسانه های اجتماعی بر افسردگی در نوجوانان

^۴ - همان

^۵ - همان

رسانه‌های اجتماعی و دستگاه‌های هوشمند علاوه بر آنکه یک منبع آموزشی و اطلاعاتی مفید برای فرزندان به شمار می‌آیند، نگرانی‌های امنیتی و منفی آن هم در صورت درست استفاده نکردن قابل چشم‌پوشی نیست. با توجه به تغییرات اجتماعی که جهانی سازی به وجود آورده تصمیم‌گیری مادران در امور مختلف برای تربیت فرزندان خود دچار اختلال شده است. همچنین در مورد فرهنگ، مادران با چند فرهنگی، تضاد و تقابل فرهنگی و زبانی روبرو هستند که نیازمند تلاش و تحمل و آگاهی است که فرزندان در فرهنگ‌های دیگر کشورها هضم نشوند. علاوه بر این‌ها در این عصر فشار اقتصادی مضاعفی که تحمیل شده مادران باید با چالش‌های مالی و کار و خانواده همزمان مقابله کنند همین امر موجب نارضایتی و استرس شده و تمرکز آنها برای بدست آوردن راهکار مناسب برهم می‌زند.

با توجه به این دگرگونی‌های جهانی که رسانه‌های اجتماعی نقش اساسی در این مورد ایفا می‌کنند. در فریضه‌هایی که در باره اختلالات رفتاری روانشناختی در حوزه‌های فردی و اجتماعی مطرح شد می‌توان گفت بین پرخاشگری و افسردگی و اضطراب با رسانه‌های اجتماعی که پمپ پاژ اطلاعاتی شبانه روزی می‌کنند رابطه معنا داری وجود دارد. و همچنین بین این اختلالات و مادر و فرزند هم رابطه‌ی مسقیم برقرار است. از نتایج به دست آمده تحقیقات معلوم می‌شود بین ناهنجاری‌های اجتماعی مثل هم جنس‌خواهی و همبازی و بی‌معنایی و رسانه که نوعی تحمیل این ناهنجاری‌های روانشناختی را با انواع تبلیغات به اسم آزادی به خورد مردم جهان می‌دهد رابطه مستقیم وجود دارد. و مادر را با سرگرم کردن به مشغله‌های بیرون خانه و دور نگه داشتن از کانون گرم خانواده هم هویت مادری را از او گرفته هم تاثیر تربیتی روی نوجوان و جوان را از او سلب کرده است. به هر حال از آنجا که جهانی شدن با سرعت غیر قابل پیش‌بینی در حال گسترش در تمام سطوح دنیا است شناخت این پدیده فراگیر و تاثیرات آن می‌تواند در برخورد مناسب با چالش‌های روبرو راهگشا باشد.

فهرست منابع

- ۱- آزاد ارمکی، تقی، تغییرات، چالشها و آینده خانواده ایرانی، تهران، انتشارات تیسرا، ۱۳۹۵
- ۲- آشفته تهرانی، امیر، جامعه و جامعه شناسی، تهران، انتشارات فرهنگی گستر، بی تا
- ۳- افروغ، عماد، ما و جهانی شدن، تهران، سوره مهر، ۱۳۸۷
- ۴- بهاءالدین، حسین کامل، ملیت در جهان بی هویت (چالشهای جهانی شدن)، ترجمه ی حجت رسولی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۴
- ۵- باسنو، دایانا، فمینیسم راه و بیراه، ترجمه: محمد رضا مجیدی، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴
- ۶- رابتسون، رونالدو، جهانی شدن: تئوری های اجتماعی و فرهنگ جهانی، ترجمه کمال پولادی، تهران، نشر ثالث با همکاری مرکز بین المللی گفتگوی تمدن ها، بی تا
- ۷- چیل ف دیوید، خانواده در دنیای امروزه ف ترجمه: محمد مهدی لبیبی، تهران، نشر افکار، ۱۳۸۸
- ۸- سریع القلم، محمود، ایران و جهانی شدن، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک، ۱۳۸۴
- ۹- علاسوند، فریبا، زن در اسلام کلیات و مبانی، قم: حوزه علمیه قم مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۸
- ۱۰- کاستلر ف مانوئل، عصر اطلاعات، اقتصاد جامعه و فرهنگ، ترجمه: حسین چاوشیان، تهران، طرح نو، ۱۳۸۰
- ۱۱- گیدنز، آنتونی، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، نشر مرکز، ۱۳۷۷
- ۱۲- گیدنز، آنتونی، جهان رها شده، ترجمه علی اصغر سعیدی، تهران، نشر توسعه، ۱۳۷۹
- ۱۳- گل محمدی، احمد، جهانی شدن فرهنگ و هویت، تهران، نشر نی، ۱۳۸۱
- ۱۴- عبدالهی، محمود آسیبهای اجتماعی و روند تحول آن در ایران، مجموعه مقالات دومین همایش ملی آسیبهای اجتماعی در ایران، جلد یک، تهران ۱۳۸۳
- ۱۵- تقویت نظام خانواده و آسیب شناسی آن ج ۲، موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۴
- ۱۶- کیان پور، سعید، عوامل مرتبط با گرایش جوانان به تجرد، فصلنامه علمی "پژوهش انحرافات و مسایل اجتماعی"، شماره هفتم، بهار ۱۴۰۲
- ۱۷- بالاخانی امیر ملکی، قادر، مطالعات راهبردی زنان سال بیستم پاییز ۱۳۹۶ شماره ۷۷
- ۱۸- بنایی، ملیحه، فرصت ها و چالشهای جهانی شدن بر تحولات ساختاری خانواده، با تاکید بر محوریت نقش زنان، ششمین کنفرانس ملی روانشناسی علوم تربیتی و اجتماعی، خرداد ۱۳۹۸

- ۱۹ - جدیدی محمد آبادی ، اکبر ،دشتی نرگس، اثربخشی شبکه های اجتماعی بر میزان پرخاشگری و تفکر خلاق دانش آموزان دختر ،فصلنامه فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت ، دوره ۲، ش، ۳، بهار ۱۴۰۱، ص ۱۷-۲۴
- ۲۰ - خواجه نوری ، بیژن مقدس ،علی اصغر، جهانی شدن و سرمایه اجتماعی زنان ، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد ، ایزو زمستان ۱۳۸۷، ص ۱۳۱-۱۵۴
- ۲۱ -رضا عاملی، سعید ،دو جهانی شدن‌ها و جامعه جهانی اضطراب، نامه علوم اجتماعی ، ش ۲۱، مهر ۱۳۸۲، ص ۱۴۳-۱۷۴
- ۲۲ - رضایی، احمد ، نقش خانواده در گرایش جوانان به اعتیاد در شهرستان ورامین، فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان ، سال ۵، ش ۵ ، پاییز ۱۳۹۳، ص ۲۷-۵۰
- ۲۳ - رفیعی ، محمدتقی ، دباغی، مجید، جهانی شدن و حقوق زنان ، فرصت ها و چالشها، فصلنامه مطالعات راهبردی جهانی شدن ، سال ۵، ش ۱۴ ، زمستان ۱۳۹۳
- ۲۴ - ریاحی فروغ ، امینی فاطمه ،صالحی ویسی محمد، مشکلات رفتاری کودکان و ارتباط آن با سلامت روان مادران، فصلنامه دانشگاه علوم پزشکی جهرم ،دوره ۱۰، ش ۱ ، بهار ۱۳۹۱
- ۲۵ - طاهر خانی ، مهدی ، آثار جهانی شدن بر زنان ، پژوهش زنان ، دوره ۲، ش ۱ ، بهار ۱۳۸۳، ص ۹۳-۱۱۱
- ۲۶ - مردانی ، مرضیه ، عنایت ، حلیمه ، جهانی شدن و بحران مادری ، نشریه پژوهش نامه تربیت تبلیغی ، زمستان ۱۳۹۱، ش ۲، ص ۱۱۳-۱۴۶-
- ۲۷ - نجمی ، سید بدرالدین ، رابطه صفات شخصیتی والدین با نوع اختلالات رفتاری کودکان ، اصول بهداشت روانی ، سال ۱۲ ، ش ۲، تابستان ۱۳۸۹، ص ۳۳-۵۲۲
- ۲۸ - وصال ، مینا ، رحیمی ، چنگیز، تاثیر استفاده از رسانه های اجتماعی بر افسردگی در نوجوانان ،مجله دانشگاه علوم پزشکی اراک ،دوره ۲۴، ش ۱ ، فروردین و اردیبهشت ۱۴۰۰